

УДК 159.9.07:[17.022.1:303.35]-053.67

ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Іванова О.В., аспірант
кафедри теоретичної та консультативної психології
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Стаття присвячена висвітленню етапів експериментального дослідження психологічних особливостей розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці. Обґрунтовано вибір психодіагностичного інструментарію, окреслено подальші перспективи наукового пошуку.

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації, юнацький вік, розвиток, етапи дослідження.

Стаття посвящена освещению этапов экспериментального исследования психологических особенностей развития смысловых ориентаций в юношеском возрасте. Обоснован выбор психодиагностического инструментария, определены дальнейшие перспективы научного поиска.

Ключевые слова: смысловые ориентации, юношеский возраст, развитие, этапы исследования.

Ivanova O.V. STAGES OF STUDY OF THE PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF THE MEANING OF LIFE ORIENTATIONS IN ADOLESCENCE

The article is devoted to highlighting the stages of experimental research of psychological features of development of the meaning of life orientations in adolescence. The choice of psychodiagnostic tools has been substantiated, further prospects of scientific search have been determined.

Key words: meaning of life orientation, adolescence, development, stages of research.

Постановка проблеми. Сьогодні українського суспільства характеризується втратою або в кращому випадку невизначеністю життєвих смислів. Особливо помітне явище смисложиттєвої дезорієнтації серед юнаків, про що свідчить зростання за останні десятиліття кількості самогубців, наркоманів, ВІЛ-інфікованих, залежних від алкоголю та куріння, а також просто морально, професійно й соціально невизначених хлопців і дівчат юнацького віку. Ці деструктивні фактори суперечать загальносуспільним прагненням високого рівня життя та актуалізують проблему змістового наповнення смисложиттєвих орієнтацій у юнаків. Адже для повноцінного життя людина повинна вірити в смисл своїх вчинків, співвідносити свою поведінку, ставлення до людей і праці з високими ціннісними орієнтирами. Це запоруки збагачення й розвитку особистості, покращення її життя.

Сучасні кризові політична й соціально-економічна ситуації в Україні, а також нестабільний психологічний стан українського суспільства внаслідок тривалих воєнних дій на сході зумовили дві протилежні тенденції серед юнацького прошарку населення: зростання хвилі патріотизму, з одного боку, і прагнення виїхати жити й працювати закордон – з іншого. Ці тенденції не тільки засвідчують різнорівневі цінності й смисли, що входять до структури смисложиттєвих орієнтацій юнаків, а й створюють актуаль-

ність дослідження смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці з метою як покращення благополуччя конкретної особистості, так і розвитку та успішного майбутнього всієї України.

Юність – це період становлення самосвідомості та стійкого образу власного Я, прийняття відповідальних рішень щодо вибору професії, свого місця в житті, власних цінностей і життєвої позиції. Саме в цей час закладається фундамент смисложиттєвих орієнтацій, які віддзеркалюють особливості ставлення молоді до себе, до світу, до власного життя і скеровують напрям активності в усіх сферах життєдіяльності.

Психологічна наука покликана допомогти молодій людині обрати курс розвитку власної долі та усвідомити відповідальність як за свої досягнення, так і за невдачі. Це завдання актуалізує дослідження смисложиттєвих орієнтацій як складника світогляду, що відображує вектор сприйняття реальності, визначає спрямованість поведінки та вольових дій людини відповідно до її духовної ціннісно-сміслової сфери та визначення власного сенсу життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження психологічних особливостей розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці відбувалось у рамках особистісно-орієнтованого підходу, який декларує положення про цінність і цілісність особистості, інтегрованість і єдність

її структурних складників, прийняття й визнання неповторності особистості кожного, а також – положення про важливість і закономірність особистісного розвитку через самопізнання й пізнання навколишнього світу. Тому ми вважаємо за доцільне звернутися до праць зарубіжних і вітчизняних учених, які дотримуються цієї наукової парадигми: А. Адлера, А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкла, Е. Фромма, Ю.А. Алексєєва, І.Д. Беха, І.С. Булах, О.Я. Жизномірської, І.С. Лисенко, С.О. Ставицької, Е.О. Помиткіна, В.В. Рибалка та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні етапів дослідження розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз зарубіжних і вітчизняних джерел щодо особливостей розвитку досліджуваного феномена показав, що смисложиттєві орієнтації особистості в юнацькому віці – це індивідуальна динамічна ієрархічна структура усвідомлених та актуальних цінностей-цілей, що становлять особистісний смисл і визначають життєві сфери та вектори діяльності людини в період юнацтва.

Експериментальне дослідження вивчення особливостей розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці проводилося на базі загальноосвітніх шкіл (СШ № 1 у Києві та СШ № 1 у Вінниці), університетів (Національного транспортного університету (далі – НТУ) та Хмельницького національного університету (далі – ХНУ)), училищ (КВПУШПМ та МВПУ зв'язку).

Загальна кількість досліджуваних становила 272 респонденти юнацького віку від 15 до 22 років: учні 10–11 класів СШ № 1 у Києві та СШ № 1 у Вінниці; студенти 1–2 курсів навчання КВПУ швейного та перукарського мистецтва й МВПУ зв'язку; студенти 1–4 курсів навчання НТУ і ХНУ.

З метою виявлення закономірностей розвитку смисложиттєвих орієнтацій особистості в юнацькому віці нами підібрані та застосовані взаємодоповнювальні психодіагностичні методики:

1. «Тест СЖО» Д.О. Леонтьєва;
2. «Шкала оцінки рівня мотивації досягнення» Ю.М. Орлова;
3. «Методика діагностики рівня розвитку рефлексивності», опитувальник А.В. Карпова;
4. «Психологічна діагностика духовного потенціалу та духовної ціннісної спрямованості особистості» Е.О. Помиткіна;
5. Методика «Здійснення бажань» Е.О. Помиткіна;
6. «Методика дослідження системи життєвих смислів» В.Ю. Котлякова;

7. Авторська демографічна анкета.

Констатувальний експеримент складався з двох етапів. На першому етапі проаналізовано різноманітні погляди вчених на цінності та смисложиттєві орієнтації в юнацькому віці й виділено основні види смисложиттєвих орієнтацій, а саме:

- любов в особистому житті (Н.Л. Бикова, Г. Крайг, Ф. Райс, А.А. Реан, С.В. Явон);
- створення сім'ї (Л.І. Божович, О.М. Гріньова, С.В. Явон, А.А. Реан, А.О. Скрипкін);
- самоактуалізація (Н.Л. Бикова, Л.І. Божович, О.М. Гріньова, А.О. Скрипкін, С.В. Явон);
- професійний і кар'єрний розвиток (Л.І. Божович, О.М. Гріньова, С.В. Явон, А.А. Реан);
- дружба (Г. Крайг, Ф. Райс, А.А. Реан, С.В. Явон).

Оскільки не лише погляди дослідників на це питання різняться, а й навколишня дійсність, соціальне та інформаційне середовище невпинно змінюються, виникла необхідність проведення попередньої експрес-діагностики основних цінностей і смисложиттєвих орієнтацій, наявних у юнаків сьогодні. Із цією метою проведено пілотажне дослідження. Це дало змогу виявити основні актуальні орієнтації в сучасних юнаків і визначити методики для їх ефективного оцінювання в рамках основної частини емпіричного дослідження. Для проведення пілотажного дослідження обраний метод оцінювання результатів діяльності, а саме написання юнаками міні-твору на тему «Мої ключові цілі, цінності та смисли, якими я живу на цей момент». Цей метод дає змогу дати малоструктуроване завдання, залишаючи місце для самовираження і творчості юнаків. Саме відсутність чітких вимог до змісту дає можливість якнайкраще виявити наявні орієнтації в рамках експрес-дослідження для їх подальшого поглибленого вивчення.

Пілотажне дослідження проводилося на базі загальноосвітньої середньої школи I–III ступенів № 1 Шевченківського району м. Києва та Міжрегіонального вищого професійного училища зв'язку м. Києві. Цим дослідженням охоплено 174 учасники (78 школярів і 70 студентів), серед них – 80 дівчат і 68 хлопців (45 дівчат і 33 хлопці та 35 дівчат і 35 хлопців, відповідно).

Юнакам було запропоновано написати міні-твір на тему «Мої ключові цілі, цінності та смисли, якими я живу на цей момент» для виявлення актуальних цінностей та орієнтацій. Для аналізу результатів використовувався контент-аналіз, який дав змогу поєднати якісні та кількісні методи дослідження.

На першому, якісному, етапі нами виділено основні цілі, цінності й орієнтації, які зустрічалися в роботах юнаків.

9% юнаків (10% серед школярів і 7% студентів) не змогли відповісти на поставлене запитання. Частина юнаків зазначили, що тема є для них досить складною, тому вони не мають однозначної відповіді. Деякі з опитаних надали неконструктивну відповідь (наприклад, «аби не вмерти», або «захопити світ», чи «знищити цивілізацію»), такі відповіді можуть свідчити про закриту позицію щодо тестування, також можуть бути виявом конфлікту цінностей та авторитетів, що виявляється в знеціненні самого життя (втім для більш детальних висновків необхідне проведення індивідуальної бесіди з метою уточнення результатів).

34% юнаків (45% школярів і 22% студентів) зазначили лише короткотермінові цілі (наприклад, «вступити у ВНЗ» чи «здати курсову роботу»), що може свідчити як про недостатню сформованість цінностей та орієнтацій, так і про формальне виконання завдання, відсутність зацікавленості. У рамках пілотажного дослідження зазначені цілі були за можливості зіставлені зі смисложиттєвими орієнтаціями, в полі яких вони перебувають (наприклад, мета «вступити до ВНЗ» найближча до орієнтації на навчання).

На наступному, кількісному, етапі нами згруповано виділені цілі, цінності та орієнтації. Виділено найбільш характерні для юнаків узагальнені групи ціннісних орієнтацій:

- навчання (54%);
- друзі (44%);
- сім'я (34%);
- альтруїзм, соціальні цінності (32%);
- кар'єра (30%);
- самореалізація та саморозвиток (25%);
- статус і визнання (21%);
- задоволення, гедонізм (16%);
- здоров'я (14%);
- достаток (12%).

Важливо зазначити наявність таких актуальних для сьогодення соціально-політичної ситуації цілей і цінностей, як «піти добровольцем в АТО» та «мир в Україні», що були зазначені близько 14% юнаків (результати включені в групу орієнтацій «альтруїзм і соціальні цінності»).

Отримані результати дали змогу виявити низку основних цінностей і смисложиттєвих орієнтацій юнаків, їх відповідність теоретичним дослідженням, а також перейти до основного, другого, етапу констатувального експерименту. На основі отриманих даних пілотажного дослідження обрані такі методики, що дають змогу всебічно оці-

нити різноманітні цінності і смисложиттєві орієнтації юнаків:

- методика «Здійснення бажань» Е.О. Помиткіна;
- методика «Дослідження системи життєвих смислів» В.Ю. Котлякова;
- «Тест смисложиттєвих орієнтацій» Д.О. Леонтьєва.

В основі смисложиттєвих орієнтацій лежать особистісні цінності, на основі яких людина визначає свої цілі. Водночас ціннісні орієнтації є показником духовного потенціалу й відповідного рівня свідомості особистості, що виявляються в її поведінці та діяльності. Тому нами відібрана методика «Здійснення бажань» Е.О. Помиткіна [4, с. 118]. Її застосування в дослідженні допомогло виявити пріоритетні цінності хлопців і дівчат, а також визначити спрямованість їхніх ціннісних орієнтацій залежно від рівня свідомості: «еґоцентричних цінностей», «сімейних цінностей», «соціальних, загальнолюдських цінностей» і «духовних цінностей» відповідно.

Актуальні життєві смисли юнаків ми досліджували за допомогою методики «Дослідження системи життєвих смислів» В.Ю. Котлякова [1]. Ця методика дала змогу виявити категорії життєвих смислів, а також дослідити їх співвідношення в системі життєвих смислів особистості юнацького віку. Крім цього, результати, отримані внаслідок проведення методики, ми змогли зіставити із життєвими цінностями юнаків і дівчат і прослідкувати, як вони узгоджуються в їхніх смисложиттєвих орієнтаціях.

Щоб дослідити, наскільки життя представників юнацького віку є осмисленим, ми скористалися тестом «Смисложиттєві орієнтації» Д.О. Леонтьєва [2]. Окрім загального показника осмисленості життя, ця методика включає ще п'ять субшквал: цілі в житті, насиченість життя й задоволеність самореалізацією (ці три субшкали відображають три основні смисложиттєві орієнтації), а також локус контролю-Я та локус контролю-життя (ці субшкали показують, наскільки людина усвідомлює власну відповідальність за життя й вірить у свої сили або ж, навпаки, є фаталістом і вважає, що хід власного життя їй непідвладний). У тесті СЖО життя вважається осмисленим за наявності цілей, задоволення від процесу їх досягнення та впевненості у власній здатності ставити перед собою цілі, обирати завдання й домагатися результатів. Також ця методика допомогла нам прослідкувати співвіднесення цілей юнаків – із майбутнім, емоційної насиченості – з теперішнім, задоволеності – з досягнутим результатом, минулим.

Духовний потенціал і ціннісні орієнтації особистості юнацького віку ми діагностували за допомогою методики «Духовний потенціал особистості» Е.О. Помиткіна [4, с. 103]. Ця методика дала нам змогу дослідити три найважливіші характеристики духовного розвитку (духовний потенціал, який інтегрує вольові якості характеру та духовну спрямованість особистості; розподіл духовного потенціалу в структурі особистості (у підструктурах спілкування, спрямованості, характеру, самосвідомості, досвіду, інтелекту та психофізіології); орієнтації особистості на духовні цінності: гуманістичні, естетичні, екологічні, цінності пізнання, самовдосконалення й самореалізації), а також виявити один із важливих критеріїв духовного розвитку особистості – відповідальність.

Також нами розроблена й застосована авторська демографічна анкета для з'ясування впливу індивідуально-біологічних факторів на розвиток смисложиттєвих орієнтацій (вік, стать) і, відповідно, соціально-детермінованих факторів (соціально-економічні умови життя, місце навчання, обрана професія, виховання, найближче оточення, сім'я та друзі, авторитети, соціальні установки, норми і стереотипи).

У ході дослідження виділені три психолого-педагогічні умови розвитку смисложиттєвих орієнтацій особистості в юнацькому віці, а саме: організація своєчасного та поетапного ціннісно-смислового психолого-педагогічного впливу на становлення особистості юнака; розвиток смисложиттєвої рефлексії; розвиток мотивації досягнення.

У рамках роботи розвинена здатність до рефлексії (яка лежить в основі рефлексії над життєвими смислами й цінностями) і високий рівень мотивації досягнення, що водночас є критеріями розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці. Тому ми можемо перевірити ці дві внутрішні психологічні умови розвитку досліджуваного феномена двічі: під час проведення констатувального й формувального експериментів.

Для дослідження здатності до рефлексії нами обрана «Методика діагностики рівня розвитку рефлексивності» А.В. Карпова. Ця методика призначена для визначення рівня розвитку рефлексії в особистості: здатності людини виходити за межі власного «Я», осмислювати й аналізувати явища дійсності з різних сторін і точок зору. Рефлексивність – це протилежність імпульсивності. Вона характеризує людей, які, перш ніж діяти, внутрішньо переглядають усі гіпотези, відкидаючи ті з них, які видаються їм мало

правдоподібними, приймають рішення обдуманно, виважено, враховуючи різні варіанти «розгортання ситуації» [5].

Рівень мотивації досягнення ми визначали за допомогою «Шкали оцінки рівня мотивації досягнення» Ю.М. Орлова [3, с. 427–428.]. Ця шкала дає можливість виміряти потребу й мотивацію досягнення успіху загалом і поставлених цілей зокрема. Мотивація досягнення виражається в наполегливості досягти результати. Таке прагнення, на нашу думку, має безпосередній зв'язок із розвитком смисложиттєвих орієнтацій, адже в основі смисложиттєвої орієнтації лежить цінність-мета особистості, яка має для неї сенс і скеровує діяльність у відповідному до цінності напрямі. У цьому випадку людина свідомо ставить перед собою цілі й розуміє, що і для чого вона робить у своєму житті. Тому якщо обрані цілі мають усвідомлену ціннісно-смислову основу, то в людини, згідно з нашим припущенням, має бути високий рівень мотивації досягнення. Саме це й відрізняє смисложиттєву орієнтацію від просто мрії на рівні фантазування або від мети, «нав'язаної» соціумом чи близьким оточенням. Припускаємо, що в останньому випадку рівень мотивації досягнення буде низьким або ж потреба в досягненні може бути взагалі відсутня.

Що стосується такої умови розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці, як організація своєчасного та поетапного ціннісно-смислового психолого-педагогічного впливу на становлення особистості юнака, то її ефективність ми перевіряли в умовах формувального експерименту під час проведення психолого-педагогічної програми розвитку досліджуваного феномену. Це виправдано тим, що ця умова за свою сутність є зовнішньою (педагогічною) і пов'язана зі створенням зовнішніх умов, що сприятимуть становленню умов, внутрішніх для розвитку смисложиттєвих орієнтацій особистості юнацького віку.

Результати проведеного емпіричного дослідження дали змогу розробити психолого-педагогічну програму розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці, яка включала методичні засоби роботи з юнаками, їхніми батьками та педагогами. Тренінгові, лекційні й інші практичні заходи сприяли ефективному розвитку смисложиттєвих орієнтацій представників юнацького віку, який виявлявся в ускладненні ціннісно-смислової структури, переорієнтації із себе на світ, розвитку смисложиттєвої рефлексії, мотивації досягнення, зростанню суб'єктності, осмисленості життя та духовного потенціалу. Надання консуль-

тацій і практичних рекомендацій батькам і педагогам сприяло підвищенню їхньої психологічної компетентності в питаннях розвитку смисложиттєвої сфери особистості юнацького віку, взаєморозумінню й ціннісному ставленню один до одного в системах «батьки – діти» і «педагог – вихованець».

Аналіз результатів вивчення психологічних особливостей розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці свідчить про таке:

- індивідуально-біологічні фактори, такі як вік і стать, мають незначний вплив на рівень вираженості критеріїв розвитку смисложиттєвих орієнтацій і не детермінують їх;

- соціально детерміновані фактори помірно впливають на критерії розвитку смисложиттєвих орієнтацій, але не є визначальними та не детермінують їх;

- критерії розвитку смисложиттєвих орієнтацій є взаємопов'язаними, наявні значимі прямі зв'язки між рівнем осмисленості життя, духовним потенціалом, вираженістю потреби в досягненні цілей і рефлексивністю. Водночас рівень рефлексивності має непрямий зв'язок із рівнем осмисленості життя: ці показники значимо пов'язані в людей із вищим за середній рівнем осмисленості життя (припускаємо, що зв'язок між цими показниками також може опосередковуватися іншими змінними, наприклад характером самоствавлення юнака);

- юнаки з різним рівнем розвитку смисложиттєвих орієнтацій значимо відрізняються за показниками критеріїв розвитку смисложиттєвих орієнтацій (осмисленістю життя, рефлексивністю, потребою в досягненні та духовним потенціалом), а також мають різну структуру смисложиттєвих орієнтацій (різні цінності та смисли й відмінні взаємозв'язки між ними);

- одночасно з розвитком і диференціацією смисложиттєвих орієнтацій відбувається ускладнення структури духовного потенціалу, його зростання, що свідчить про взаємопов'язаність цих процесів;

- розвиток смисложиттєвих орієнтацій полягає в їх ускладненні, диференціації та поступовій якійсній трансформації від егоїстичних цінностей до духовних, що супроводжується появою нових орієнтацій, цінностей і смислів;

- зміни цінностей і смислів протягом розвитку смисложиттєвих орієнтацій дають можливість виділити три класи смисложиттєвих орієнтацій, що змінюються з розвитком: орієнтація на себе та власні потреби, орієнтація на інших людей та орієнтація на світ і духовні цінності. Цей процес супроводжується зростанням суб'єктності юнаків та ускладненням їхньої ціннос-

но-смислової структури. Ці класи утворюють ієрархію смисложиттєвих орієнтацій юнаків і відображають динаміку їхнього розвитку;

- проведена психолого-педагогічна програма розвитку смисложиттєвих орієнтацій юнаків досить сильно та значимо вплинула на підвищення рівня осмисленості життя й духовного потенціалу, також вона має виражений вплив на рівень рефлексивності та потреби в досягненнях. В експериментальній групі спостерігається значима зміна за критеріями розвитку смисложиттєвих орієнтацій і структури смисложиттєвих орієнтацій: у юнаків актуалізуються соціальні цінності, смисли самореалізації, альтруїстичні й когнітивні смисли.

Висновки з проведеного дослідження. Можемо підсумувати, що всі представлені методики сутнісно пов'язані між собою і спрямовані на цілісне вивчення розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці.

Здійснений аналіз наукових досліджень засвідчує, що презентовані нами психодіагностичні методи є позитивним здобутком для вивчення психологічних особливостей розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці та динаміки змін у їхній структурі. Виявлення на основі застосування цих методів показників осмисленості життя, духовного потенціалу, розвитку мотивації досягнення й рефлексивності, категорій життєвих смислів і цінностей, а також їх спрямованості дали змогу побачити максимальну цілісну картину розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці.

Проведений психолого-педагогічний супровід сприяв формуванню більш активної та усвідомленої позиції щодо власного життя, появи орієнтацій не лише на власні потреби, а й на потреби інших людей, підвищенню усвідомленості загалом.

Тому ми можемо стверджувати, що розвиток смисложиттєвих орієнтацій юнацької особистості допомагає її успішній соціалізації, входженню в доросле життя активним суб'єктом діяльності, формуванню навичку смисложиттєвої рефлексії та розуміння себе, здатності свідомо обирати цілі та йти до них, усвідомлюючи власні цінності й сенс свого життя.

Перспективи подальшого дослідження полягають у детальному висвітленні отриманих результатів. Також, урахувавши специфіку розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці, нами будуть розроблені відповідні методичні рекомендації педагогам і практичним психологам, які забезпечуватимуть активізацію й ефективний перебіг цього процесу. Це становить наступний крок нашого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Котляков В.Ю. Методика исследования системы жизненных смыслов / В.Ю. Котляков. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2003. – 410 с.
2. Леонтьев Д.А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО) / Д.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2006. – 18 с.
3. Елисеєв О.П. Потребность в достижении. Практикум по психологии

личности / О.П. Елисеєв. – СПб., 2003. – С. 427–428.

4. Помиткін Е.О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості : [посібник] / Е.О. Помиткін. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 144 с.

5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psycabi.net/testy/517-test-refleksii-metodika-dagnostiki-urovnya-razvitiya-refleksivnosti-oprosnik-karpova-a-v>.

УДК 159.946

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
В ПЕРШОМУ КЛАСІ**

Камінська О.В., д. психол. н.,
професор кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненський державний гуманітарний університет

У статті аналізуються психологічні особливості вивчення іноземної мови першокласниками, розкриваються умови підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу. Визначаються також особливості психічної діяльності дітей молодшого шкільного віку, розвитку їхніх когнітивних процесів. Підкреслюється роль педагога в забезпеченні ефективного навчального процесу, створенні атмосфери, сприятливої для розвитку особистості.

Ключові слова: молодший шкільний вік, когнітивні процеси, педагог, іноземна мова.

В статье анализируются психологические особенности изучения иностранного языка первоклассниками, раскрываются условия повышения эффективности усвоения учебного материала. Определяются также особенности психической деятельности детей младшего школьного возраста, развития их когнитивных процессов. Подчеркивается роль педагога в обеспечении эффективного учебного процесса, создании атмосферы, благоприятной для развития личности.

Ключевые слова: младший школьный возраст, когнитивные процессы, педагог, иностранный язык.

Kaminska O.V. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF STUDY OF FOREIGN LANGUAGE IN FIRST CLASS

The article analyzes the psychological peculiarities of studying a foreign language by first-graders, reveals the conditions for increasing the efficiency of the learning of learning material. The peculiarities of mental activity of children of junior school age, development of their cognitive processes are also determined. Emphasizes the role of the teacher in providing an effective learning process, creating an atmosphere conducive to the development of personality.

Key words: junior school age, cognitive processes, teacher, foreign language.

Постановка проблеми. У контексті інтеграції України до європейського соціокультурного простору питання вивчення дітьми іноземних мов набуває особливої актуальності, оскільки від успішності цього процесу залежатиме конкурентоспроможність уже дорослої особистості. Важливість дослідження психологічних особливостей вивчення іноземної мови в першому класі зумовлюється незадоволеністю рівнем мовної підготовки учнів, а оскільки період 6–7 років вважається найбільш сприятливим для оволодіння другою мовою, доцільним є виявлення умов, що сприятимуть підвищенню ефективності навчального процесу в зазначеному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на актуальність порушеної проблеми, в сучасній науці здійснюються спроби визначити психологічні особливості засвоєння дитиною іноземних мов (Б.В. Беляєв [5], Б.А. Бенедиктов [6]); фактори, що впливають на цей процес (Б.Ю. Бейн, І.А. Панарін [4], Н.В. Вітт [7]); найбільш ефективні технології викладання іноземної мови (В.А. Артемов [2], Р.Ю. Барсук [3]). Однак, попри це, отримані дані є певною мірою несистематизованими та неузгодженими.

Постановка завдання. З огляду на викладене, метою статті є виявлення психологічних особливостей засвоєн-